

10. Галич О.А. Вступ до літературознавства: [підручник для студ. вищ. навч. закл.] / О.А. Галич. – Луганськ : Вид-во «ДЗ ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2010. – 288 с.
11. Кобо Абэ. Человек-коробка [Електронний ресурс] / Абэ Кобо. – М.: Зарубежная проза, 1988. – Режим доступу: <http://bookz.ru/authors/kobo-abe/yaschik/1-yaschik.html>

УДК 811.111: 82-1 (73)

Гач Н.О.
(Київ, Україна)

КОНЦЕПТ АМЕРИКАНСЬКА ІДЕНТИЧНІСТЬ (на матеріалі американських віршованих творів 1 пол. XX ст.)

У статті аналізується концепт Американська Ідентичність в американському поетичному дискурсі 1 пол. XX ст. з огляду на культурно-історичні цінності епохи модернізму.

Ключові слова: *концепт, фрейм, поетичний дискурс.*

В статье анализируется концепт Американская Идентичность в американском поэтическом дискурсе 1 пол. XX в., учитывая культурно-исторические ценности эпохи модернизма.

Ключевые слова: *концепт, фрейм, поэтический дискурс.*

The article analyzes the implementation and operation of the concept American Identity in American poetic discourse of the first half of the XX century from the point of view of cultural and historical values of Modernism.

Key words: *concept, frame, poetic discourse.*

У мові як особливій знаковій системі закріплена система образів, що є основою для формування світобачення мовної спільноти та безпосередньо пов'язана з її духовною та матеріальною культурою. Саме тому **актуальність** цього дослідження зумовлена зверненням сучасної лінгвістики до дослідження способів вираження та функціонування окремих культурних концептів американської мовної спільноти на рівні мовних засобів у рамках поетичного дискурсу.

Метою дослідження є виокремлення складових концепту **АМЕРИКАНСЬКА ІДЕНТИЧНІСТЬ** та аналіз їхнього функціонування в американських віршованих творах 1 пол. XX ст.

Матеріалом дослідження є віршовані твори таких американських поетів 1 пол. XX ст., як Е. Л. Мастерс, К. МакКей, Дж. Майлс, Р. Лоуел, С. Тіздейл, Ч. Резнікоф, Л. Ферлінгетті, Б. Гест, Дж. Спайсер.

На початку XX ст. пересічні американці втратили відчуття ідентичності, а нове століття потребувало нового типу поезії як реалістичного методу, що здаген відображати зрілий космополітичний досвід та вселяти довіру написаному як достовірному дослі-

дження людства [1: 255]. Модерністське світобачення змінило саму місію поезії, яка у ХХ ст. звернулася до суб'єктивності та самовираження автора, ілюстрації індивідуальної реальності. Ця традиція бере початок ще з часів У. Уйтмена, який стверджував, що американська поезія повинна говорити не лише за себе, але і за інших як частину себе, намагаючись у такий спосіб охопити космос [2: 173]. Саме тому ліричне «Я» поезії модернізму є суб'єктивним вираженням внутрішнього досвіду людини.

Згідно з лінгвокультурологічним підходом до аналізу мовних явищ, культура є сукупністю концептів як основних елементів ментального світу людини та відношень між ними. Так, концепти займають базову позицію в колективній мовній свідомості, адже є результатом зіткнення значення слова з особистим та народним досвідом людини [3: 32]. Результатом структурування концепту *АМЕРИКАНСЬКА ІДЕНТИЧНІСТЬ* є утворення когнітивної фреймової структури, що відображає заковані в поетичному творі культуру, цінності та знання американського суспільства епохи модернізму. Отже, фрейм як схема для структурування, класифікації та інтерпретації досвіду мовної спільноти співвідноситься з певними лексичними формулами та граматичними конструкціями в рамках відповідного контексту [4: 25]. У процесі дослідження було встановлено, що складовими аналізованого концепту є самотність, непевність існування, несвобода, страждання, бажання/пристрасть, зміна способу життя, духовне відродження, насолода життям, повсякденне життя, війна:

1. *Самотність*. На початку ХХ ст. поняття невтручання в особистий простір стало визначальним у формуванні відносин між окремими громадянами та суспільством у цілому. Це означало, що люди почуваються сильнішими та щасливішими, коли вони існують у захищеному законом приватному просторі [4: 80]. Таке протиставлення колективізму та індивідуалізму знайшло своє відображення у зверненні поетів модернізму до змалювання мотиву самотності американського індивіда. Так, оскільки стрімкий розвиток США часто йшов врозріз з надіями та очікуваннями окремих індивідів, то тема самотності та відчуженості стала однією з провідних в американській поезії 1 пол. ХХ ст. Розглянемо вірш Ч. Резнікофа «Autobiography: New York»:

... I like the sound of the street—
but I, *apart and alone*,
beside an open window
and *behind a closed door*...

Стан самотності та внутрішньої непевності виявляється на рівні лексем *apart* та *alone*. Крім того, мотив відстороненості від навколишнього світу представлений у вигляді антитези *beside an open window* vs. *behind a closed door*. При цьому вікно виступає символом зв'язку між окремим індивідом та навколишнім світом. Отже, стан самотності ліричного героя не передбачає повного відчуження від реальної дійсності (*I like the sound of the street*), проте наголошує на його автономності.

2. *Непевність існування*. Представники модернізму прагнули змінити існуючі способи репрезентації змісту шляхом звернення до абстрактності та інтроспективності, а також до вираження особливостей існування окремої особистості серед таких проблем свого часу, як швидка урбанізація, розвиток промисловості та технологій, війна, поширення ідей інтернаціоналізму, нігілізму тощо. Іншими словами, модерністське письмо занурює читача в непевний та складний ментальний пейзаж, який неможливо відразу

розгадати, але через який треба пройти, щоб зрозуміти його межі та значення [6: 4]. Значений мотив відображений у вірші Л. Ферлінгетті «Autobiography»:

...I am only *temporarily* a tie salesman...

I am *an open book* to my boss.

I am *complete mystery* to my closest friends...

Непевність та різноплановість існування ліричного героя представлена шляхом зображення різних аспектів життя індивіда, що кардинально відрізняються один від одного. На мовному рівні така ідея реалізується у використанні антитези: *I am an open book to my boss* vs. *I am complete mystery to my closest friends*. Окрім того, прислівник *temporarily* вказує на непостійність планів ліричного героя стосовно свого повсякденного існування, що спричинено нестабільністю його внутрішнього стану.

3. *Несвобода*. Бажання представників модернізму звільнитись від обмежень, накладених реальністю, її катастрофічності, матеріалізму та культурного апокаліпсису досить яскраво представлене у вірші Дж. Майлса «Brooklyn, Iowa, and West»:

... When I came along the avenue, *the rows of brick houses*

Mustered to *my bendable spirit*, *acceded*...

To *the stations of construction* rather than to *the seasons of change*...

Ідея зв'язаності та скованості індивідуальних душевних поривів та дій експліцитно проявляється на рівні словосполучення *my bendable spirit*. При цьому навколишня реальність представлена у словосполученнях *the rows of brick houses* та *the stations of construction*, у рамках яких стіни будинків виступають символом обмеженості людського духу та неспроможності до змін. Підтвердження цьому виступає і антитеза *the stations of construction* vs. *the seasons of change*, у рамках якої поняття несвободи є домінуючим з огляду на використання сполучника *rather than* і у такий спосіб визначає подальший життєвий шлях індивіда.

4. *Страждання*. Відображення межових людських почуттів, справжніх та уявних, стало однією з провідних тем американської поезії ХХ ст. Будучи темою поетичних творів, біль та страждання передбачають їх розуміння як власне фізичного, так і ментального станів, що реалізують ідею екзистенційного болю та протиставляють його наївному, романтичному світовідчуттю [7: 179]. Визначальними у цьому контексті є рядки вірша Р. Лойела «Waking in the Blue»:

...He catwalks down our corridor.

Azure day

makes *my agonized blue window bleaker*...

Внутрішній біль ліричного героя експліцитно представлений на рівні лексики *agonized*, що виражає вищий ступінь страждання. Крім того, такий стан особистості тісно пов'язаний зі станом самотності та відчуження індивіда (*blue window*), що у контексті твору протиставляється радощам навколишньої дійсності: *azure day* vs. *makes my ... window bleaker*. Причиною внутрішнього болю ліричного героя може виступати і нещасливе кохання. Підтвердженням цьому є вірш С. Тіздейл «Union Square»: ...And on we walked and on we walked, / At the door at last we said good-bye; / I knew by his smile he had not heard / *My heart's unuttered cry*... Головна ідея твору підсилюється використанням автором метафори *my heart's unuttered cry*, у рамках якої поняття душевного болю асоціюється з невисловленими почуттями, які інші не здатні зрозуміти.

5. *Бажання/пристрасть*. Зазначена тема була введена в поезію ще У. Уйтменом, який стверджував, що сексуальна енергія та любов асоціюються з природою і є чимось більшим, ніж закони, релігії та мораль [7: 101]. На початку ХХ ст. у час звернення до аналізу мотивів, що керують поведінкою особистості, ця ідея виражена у творчості багатьох поетів. Розглянемо вірш К. МакКея «On Broadway»:

...*Desire naked, linked with Passion,*
Goes trutting by in *brazen fashion*;
From playhouse, cabaret and inn
The rainbow lights of Broadway blaze...

У рамках аналізованого уривка мотив пристрасті представлений на рівні метафори *desire naked*, а власне прикметник *naked* вказує на ширість почуттів ліричного героя. Словосполучення *brazen fashion* та *rainbow lights of Broadway* повністю співвідносяться із загальним змістом віршованого твору, оскільки встановлюють зв'язок між внутрішніми бажаннями особистості та можливостями, наданими їй навколишньою дійсністю.

6. *Зміна способу життя*. Темп культурного та технологічного розвитку американського суспільства сприяв модифікації способу мислення індивіда. Поняття плинності та зміни стали асоціюватися із неунікністю та перманентним станом існування як на рівні цілої цивілізації, так і у рамках чуттєвості та уяви окремої особистості. Розглянемо вірш Б. Гест «Eating Chocolate Ice Cream: Reading Mayakovsky»:

Since I've *decided to revolutionize my life*
since
decided
revolutionize
life...

Як бачимо, тема змін в особистому житті індивіда проявляється на рівні словосполучення *to revolutionize my life*. При цьому інгерентна конотація лексеми *revolutionize* – драматична та безповоротна зміна усталеного способу життя – підсилена формою віршованого твору, у рамках якої значення слів проявляється у просторовій організації тексту. На очікування змін на рівні цілісного суспільства вказують рядки вірша Л. Ферлінгетті «I am waiting»: ... I am waiting / for the *American Eagle* / to really spread its wings... / and I am waiting / for the *Age of Anxiety* / to drop dead / and I am waiting / for the war to be fought... / and I am perpetually awaiting / a *rebirth of wonder...*

У рамках зазначеного уривка сучасний ліричному героя стан справ у США представлений на рівні метафори *the Age of Anxiety*, яка виражає занепад Америки, сила та могутність якої має бути відновлена (*the American Eagle to really spread its wings*), а на її території повинен запанувати спокій (*the Age of Anxiety to drop dead; the war to be fought*). Іншими словами, Сполучені Штати Америки мають знову відновити свій статус країни мрій (*a rebirth of wonder*). У цьому випадку зміна способу життя окремого індивіда співвідносить та безпосередньо залежить від ситуації у суспільстві в цілому, що вказує на взаємозалежність існування певної особистості та навколишньої дійсності.

7. *Духовне відродження*. Замилування мистецтвом та відчуття приналежності до його створенням є невід'ємним елементом світовідчуття американської особистості епохи модернізму. Розглянемо вірш Е.Л. Мастерса «Archibald Highbie»:

...And there in Rome, among the artists...
I seemed *to be reaching the heights of art*
And *to breathe the air that the masters breathed,*
And *to see the world with their eyes...*

Основним бажанням ліричного героя є прагнення стати невід'ємною частиною світу мистецтва та відчуття його повною мірою. При цьому мистецький простір зображений недосяжним для пересічного індивіда (*the heights of art*), а долучитись до нього можливо лише шляхом взаємодії з іншими людьми (*to breathe the air that the masters breathed; to see the world with their eyes*). Отже, духовне відродження індивіда можливе лише при умові його комунікації із зовнішнім світом. Розуміння поезії як відображення краси навколишнього світу, а також усвідомлення себе через приналежність до нього характерне для вірша Дж. Спайсер «Psychoanalysis: An Elegy»: ... I think that I would like *to write a poem that is slow as a summer / As slow getting started / As 4th of July somewhere around the middle of the second stanza...* / I would like *to write a poem as long as California / And as slow as a summer...* Як бачимо, на рівні звернення до просторових (*California*) та часових (*4th of July*) координат відбувається формування асоціативного зв'язку між власне Сполученими Штатами Америки та поетичним їх сприйняттям. При цьому Америка надихає на розкриття внутрішніх талантів особистості та їх розвитку. Таким чином, духовне відродження індивіда можливе лише з огляду на спокій, стабільність та процвітання суспільства в цілому.

8. *Насолода життям*. Звернення поетів модернізму до теми рефлексії та самоспоглядання, а також зосередження їх уваги на бажаннях та світовідчутті окремого індивіда призвело до актуалізації ідеї насолоди та задоволення від щоденного існування. Підтвердженням цьому є рядки вірша Б. Гест «*Eating Chocolate Ice Cream: Reading Mayakovsky*»:

... I am going *to admire the snow on your coat...*
What a *lovely, pleasant dream* I just had.
But I like waking up better.
I do *admire reality* like snow on my coat...

Основна тема твору проглядається у самій його назві, оскільки, по-перше, словосполучення *Chocolate Ice Cream* уособлює насолоду від їжі, що є основою приємного земного існування; по-друге, референція до творчості Маяковського (*Reading Mayakovsky*) виражає духовне задоволення індивіда, що, будучи використаним у контексті словосполучення *Chocolate Ice Cream*, асоціюється з приємним проведенням часу. Безпосередньо у тексті така ідея виявляється на рівні словосполучень *to admire the snow; a lovely, pleasant dream; admire reality*, у рамках яких використані лексеми з позитивними інгредієнтними конотаціями (*to admire, lovely, pleasant, dream*). При цьому звернення автора до дієслова *to admire* вказує на діяльнісний підхід індивіда до свого існування.

9. *Спогади про повсякденне життя*. З модерністської точки зору, спогади слугують поштовхом для мистецького натхнення. Наприклад, спогади про незвичну подорож, кошичну любов, померлого друга, війну тощо насичують мозок митця та потребують вираження на текстуральному рівні. Оскільки поезія має тісний зв'язок з пам'яттю, яка, у свою чергу, є джерелом уяви, для багатьох віршів спогади стають темою, що виконує дві функції: поєднання теперішнього з минулим; сум за минулим та возвеличення сили пам'яті

[7: 113]. Саме тому у 1 пол. ХХ ст. американська поезія характеризувалась зверненням до форми «сповіди» у рамках автобіографічного спрямування літератури та її психологічної насиченості [7: 25]. Вірші модернізму часто виступали егоцентричними монологіями різного типу. Деякі з них ловили окремий момент досвіду та доносили його до читача від власне авторського «Я». Співвіднесеність автора та ліричного героя є більш складним у рамках драматичних монологів ліричних епітафій, коли «Я» представляє ліричного героя поза межами земного життя. У цьому випадку поет виражає індивідуальний досвід всього життя у рамках стиснутих та коротких висловлювань, часто іронічних чи відчайдушних [8: 82]. Однією з найбільш вдалих спроб адаптації цієї поетичної форми до модерністського розуміння поезії є збірка «The Spoon River Anthology» Едгара Лі Мастерса. Розглянемо його вірш «Felix Schmidt»:

It was only *a little house of two rooms*—
Almost like *a child's play-house*—
With *scarce five acres of ground* around it;
And I had *so many children to feed*
And school and clothe, and *a wife who was sick*
From bearing children...

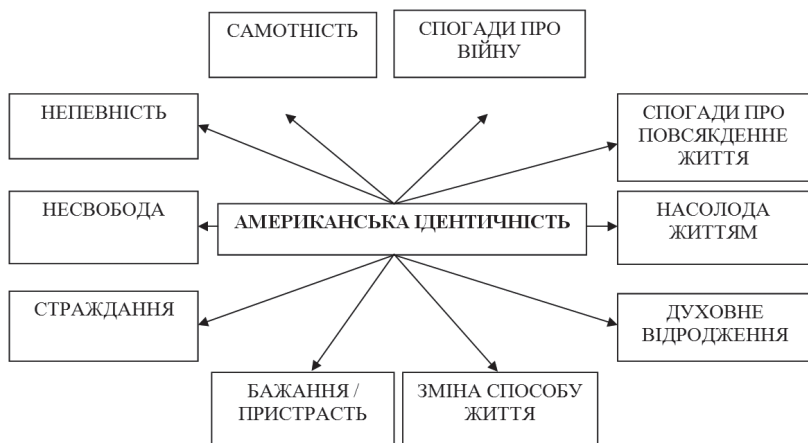
На рівні зазначеного уривка ліричний герой розгортає перед читачем повну картину свого щоденного існування з допомогою узуальних словосполучень (*little house of two rooms; scarce five acres of ground; so many children to feed*), які спрямовані на вираження безраднісного існування особистості. При цьому текст повністю позбавлений суму за минулим життям.

10. *Спогади про війну*. Початок ХХ ст. в історії США позначений суспільними та економічними катаклізмами (Перша Світова Війна, Велика Депресія), що знайшли своє відображення на рівні поетичних творів. У своєму вірші «Harry Wilmans» Е. Л. Мастерс змальовує враження та переживання окремої особистості, на долю якої випало нещастя пережити такі події:

...But there were *flies and poisonous things*;
And there was *the deadly water*,
And *the cruel heat*,
And *the sickening, putrid food...*
And *days of loathing and nights of fear*
To *the hour of the charge through the steaming swamp*,
Following the flag...

Для підсилення негативного ставлення ліричного героя до війни автором використані словосполучення, цілісне значення яких формується на рівні лексем з негативними інгерентним значенням (*poisonous things; deadly water; sickening, putrid food; steaming swamp*), які утворюють асоціації війни зі смертю, а також страхом та стражданнями (*days of loathing and nights of fear*). Цьому сприяє і використаний автором полісиндетон, що виконує експресивну функцію.

Узагальнені результати функціонування складових концепту АМЕРИКАНСЬКА ІДЕНТИЧНІСТЬ представлені у таблиці:

Таблиця № 1

Окреслені мотиви у своїй сукупності розгортають перед читачем цілісну картину існування особистості в рамках американського суспільства 1 пол. XX ст. Як свідчить аналіз матеріалу, більшість виражених на текстуальному рівні складових існування окремого індивіда вказують на розрив між внутрішнім світом та навколишньою дійсністю, що на мовному рівні чітко проглядається у використанні метафор, метонімії, антитези тощо. При цьому саме реальний стан справ у суспільстві здебільшого слугує основою формування тих чи інших емоцій, почуттів, сподівань ліричного героя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Pearce R. H. The Continuity of American Poetry / Roy Harvey Pearce. – Princeton: Princeton University Press, 1961. – 464 p.
2. Davis A. The Cambridge Companion to Modernist Poetry / Alex Davis, Lee M. Jenkins. – New York: Cambridge University Press, 2007. – 262 p.
3. Маслова В. А. Когнитивная лингвистика: Учебное пособие / В. А. Маслова. – Мн.: ТетраСистемс, 2004. – 256 с.
4. Fillmore J. Charles. Frame Semantics and the Nature of Language [Електронний ресурс] / Charles J. Fillmore. – Режим доступу: www.scholar.google.com.ua/scholar_url.
5. Tratner M. Modernism and Mass Politics: Joyce, Woolf, Eliot, Yeats / Michael Tratner. – Stanford: Stanford University Press, 1995. – 300 p.
6. Childs P. Modernism / Peter Childs. – London: Routledge, 2000. – 238 p.
7. Burns A. Thematic Guide to American Poetry / Allan Burns. – Westport: Greenwood Press, 2002. – 326 p.
8. Schlauch M. Modern English and American Poetry: Techniques and Ideologies / Margaret Schlauch. – London: Watts, 1956. – 216 p.